

GUIDE

ETT SÄKERT HEM FÖR BARN

tukes

tukes

Säkerhets- och kemikalieverket

Texter: Tukes 3/2014. Texterna om kemikalier baserar sig på broschyren Kemikalier i barns vardag utgiven av Kemikalieinspektionen i Sverige.

Foton: Saara Sivonen, foto på sidan 10 Sinikka Mykkänen

Layout: Print Line Helsinki Oy

ISBN 978-952-5649-54-3 (häft.)

ISBN 978-952-5649-55-0 (pdf)

För en säkrare vardag	3	Leksakernas värld	13
<i>Vad innebär farliga kemikalier?</i>	4	<i>Kom ihåg-lista för dem som köper leksaker</i>	13
<i>Varför är kemikalier farliga särskilt för barn?</i>	4	<i>Gästolar</i>	14
Innan barnet föds	5	<i>Plastleksaker</i>	14
Ett säkert barnrum	6	<i>Kritor, pennor, vattenfärger, lim</i>	14
<i>Se över elsäkerheten</i>	6	<i>Smink och ansiktsfärger</i>	15
<i>Små ytrenoveringar</i>	6	<i>Tillfälliga tatueringar</i>	15
<i>Inredning i barnrummet: skåp, hyllor, gardiner</i>	7	<i>Elektriska leksaker och apparater</i>	15
<i>Skötbord</i>	7	<i>Leksaker som blinkar och låter</i>	15
<i>Förvaringslådor</i>	7	<i>Vätskefyllda saker</i>	15
<i>Gästolar</i>	7	<i>Parfymerade leksaker</i>	15
Sov gott	8	<i>Modellera, lekmassa och skämtslem</i>	16
<i>Babysäng</i>	8	<i>Byggsatser</i>	16
<i>Tvätta sängkläder före användning</i>	9	Utomhus	17
<i>Vädra nya madrasser</i>	9	<i>Baby i barnvagn</i>	17
<i>Babyn växer och sängen följer efter</i>	9	<i>I bärsjal och bärsele</i>	17
<i>Babyhängmattor</i>	9	<i>Sandlådor av trä och konstruktioner på lekplatser</i>	18
<i>I familjesäng</i>	9	<i>Mygg- och fästingmedel</i>	18
Klädsel	10	<i>I trädgården</i>	18
<i>Kläder och andra textilier</i>	10	<i>I solen</i>	18
<i>Skor</i>	10	I vuxenvärlden	19
<i>Smycken</i>	10	<i>Vi tvättar, städar och diskar</i>	20
Tvättadags för små barn	11	<i>Vi målar, bygger och reparerar</i>	20
<i>Schampon, tvål och skumbad</i>	11	<i>Lampoljor och tändvätskor</i>	20
<i>Våtservetter</i>	11	<i>Bilen</i>	20
<i>Hudkrämer</i>	11	<i>Energisparlampor</i>	20
Måltider för bebisar och barn i lekåldern	12	<i>Hårfärgningsmedel</i>	20
<i>Barnmatstolar</i>	12	Vad betyder faropiktogrammen?	21
<i>Plastförpackningar och nappflaskor</i>	12	Ord och begrepp	22
<i>Rester av växtskyddsmedel i mat</i>	12		

ATT VARA FÖRÄLDER ÄR EN STOR LYCKA, men det innebär även ett ständigt ansvar. Barnet har inte samma färdigheter och aktsamhet som föräldrar, så det är föräldrarnas uppgift att se till att de minsta får en säker livsmiljö.

Statistiken visar att många olyckor inträffar i hemmet för såväl vuxna som barn. Till följd av olyckor som inträffar i hemmet får barn till exempel skramor, sår, benbrott och brännskador. I allvarigare fall kan olyckan medföra förgiftning, kvävning, strypning eller drunkning.

Många olyckor som små barn är med om i hemmet kan förebyggas. Säkerheten kan förbättras genom att välja barnavårdsprodukter som lämpar sig för användningsändamålet och genom att använda dem korrekt samt genom att hålla barnet under uppsikt.

Målet med denna guide är att hjälpa föräldrar identifiera risker som riktas mot små barn. I guiden tar vi upp säkerheten hos produkter som hör till barnets vardagliga liv.

Material och varor består av olika slags kemikalier. Kemikalier läggs även till för att ge produkterna vissa egenskaper, som färg och mjukhet samt för att förbättra produktens brandsäkerhet. Ansvaret för de produkter som finns på marknaden ligger alltid hos företagen som tillverkar och säljer produkterna.

Som förälder kan du påverka hur ditt barn utsätts för kemikalier.

Läs alltid produkternas förpackningspåskrifter och bruksanvisningar – och följ dem.

MOT EN SÄKRARE VARDAG

VAD INNEBÄR FARLIGA KEMIKALIER?

Alla kemikalier är inte farliga eller skadliga för hälsan, men vissa kemikalier har olika farliga egenskaper. De kan vara hälsofarliga, vilket betyder att de kan medföra skada för hälsan om de kommer i kroppen. En del kemikalier är akut giftiga och kan förorsaka allvarlig skada för hälsan. Kemikalierna kan även vara till exempel frätande, irriterande och sensibiliserande. Kemikalierna kan också vara farliga för att de är långlivade och inte sönderfaller lätt i kroppen eller miljön. Om man blir exponerad för ett sådant ämne upprepade gånger, ökar halten av ämnet ständigt i kroppen och då kan ämnet orsaka skada för hälsan på lång sikt. Kemikalierna kan även vara samverkande – ibland åstadkommer de en större effekt tillsammans än som enskild kemikalie.

VARFÖR ÄR KEMIKALIER FARLIGA SÄRSKILT FÖR BARN?

Eftersom barnets kropp fortfarande utvecklas, kan barn vara känsligare än vuxna för kemikalier.

Särskilt de tre första åren anses vara den mest kritiska tidsperioden för barnets utveckling.

Särdrag i kemikalierisker för barn:

- I relation till sin vikt utsätts barn för en större exponering av främmande ämnen i mat, dricksvatten, luft och damm än fullvuxna.
- På grund av värmeförlust genom huden, fysisk aktivitet, tillväxt och andra faktorer är energiförbrukningen i relation till kroppsstorleken större hos barn än hos vuxna. På motsvarande sätt är barnens förbrukning av mat och vatten mångdubbel jämfört med vuxna. Av samma anledning andas barnen också snabbare.
- Barn försöker ofta sätta allt möjligt i munnen. Eftersom hälsofarliga ämnen kan lossna från varan finns det skäl att inte låta små barn suga på varor som inte är avsedda för barn (till exempel fjärrkontroller, utrustning för sällskapsdjur, nyckelknippen).
- Den större hudytan i relation till vikten kan medföra en relativt större exponering för till exempel ämnen som ingår i kosmetik.
- Upptagningen, ämnesomsättningen och utsöndringen av främmande ämnen förändras med åldern.
- Barn har flera levnadsår framför sig än vuxna och därför utsätts de under en längre tid. Effekten av en exponering för kemikalier som inträffat i barnåldern kan även framkomma senare i vuxen ålder.
- Känsligheten beror också på dosen. När exponeringen är på en tillräckligt låg nivå reagerar barnen på samma sätt som vuxna.

UNDER GRAVIDITETEN ÄR DET VIKTIGT att vara försiktig och undvika att i onödan bli utsatt för kemikalier. Den mest kritiska utvecklingsfasen för fostret är början av graviditeten, den första trimestern, då fostret är särskilt utsatt för påverkan. Fostret skyddas av moderkakan som fungerar som en vägg mellan modern och fostret. Moderkakan minskar till exempel migrationen av vissa kemikalier till fostret, men kan inte skydda fostret mot allting.

Det är bra att beakta många av råden i guiden redan under graviditeten för att skydda det ofödda barnet.

För graviditeten och amningstiden finns skilda näringsrekommendationer. Mödrarådgivningen ger mer information om dessa.

LÄS ETIKETTERNA OCH FRÅGA FÖRSÄLJAREN VID BEHOV

- För kemikalier finns en omfattande EU-lagstiftning med bestämmelser om bland annat begränsningar av de farligaste kemikalierna och hur information om kemikalierna ska lämnas till myndigheter, konsumenter och yrkespersoner.
- Kemikalier, som målarfärger, lim och diskmedel, ska vara försedda med faropiktogram om de har konstaterats ha farliga egenskaper. Konsumenten ansvarar för att läsa texten på etiketten och handla enligt givna säkerhetsinstruktioner. I Finland ska texten på varningsetiketten för farliga kemikalier alltid finnas på både finska och svenska.
- Kosmetik, som tvål, schampo och hudkrämer, ska alltid ha en innehållsdeklaration.
- Även varor, som kläder, leksaker och elektronik, kan innehålla farliga kemikalier som man kan bli utsatt för. Användningen av de skadligaste ämnena begränsas genom lagstiftning.
- Om en vara innehåller ämnen som inger mycket stora betänkligheter har konsumenten rätt att på begäran få information om dessa inom 45 dagar av varuleverantören.

ETT SÄKERT BARNRUM

SE ÖVER ELSÄKERHETEN

Vägguttagen i barnrummet – precis som i alla andra utrymmen i hemmet – bör vara barnskyddade. Skarvsladdar ska undvikas i barnrum, och därför bör man från första början installera tillräckligt med vägguttag för såväl belysning som andra elapparater. Barnrummets lampor ska vara stadiga samt el- och brandsäkra.

Så här väljer och placerar du lampor i barnrummet:

- Lampan är inte en leksak. Skaffa inte lampor som påminner om leksaker till barnrummet. Lampor som blir mycket heta borde inte användas i barnrummet. De borde åtminstone placeras oåtkomligt för barn eller på platser med god ventilation.
- Klämlampor med stickkontakt ska inte placeras bredvid barnets säng – egentligen borde de inte placeras i barnrummet överhuvudtaget.
- En hängande ledning är alltid en intressant utmaning för små barn. Därför är det säkrast att gömma ledningar till inredningsbelysningen till exempel bakom en byrå.
- Vägglampor måste skruvas fast så stadigt att de inte lossnar även om barnet drar i ledningen. Synliga ledningar kan spikas fast i väggen med kabelklamrar.
- Lampskärmen får inte luta mot lampan och ljuset får inte blinka.

Förutom lampor har även babylarm ofta ledningar. Om de placeras fel kan de medföra fara för barnet. Tyvärr har små barn även omkommit på grund av ledningar i sängen. Av denna anledning får det inte finnas några ledningar nära sängen. Ledningarna kan även monteras fast i väggen så att inga öglor uppstår när barnet drar i ledningen.

Att handleda barnet, placera elapparater korrekt och använda extra skydd bidrar till ett elsäkert hem för barnfamiljen. Inga trasiga elapparater eller skarvsladdar får lämnas åtkomliga för barn.

SMÅ YTRENOVERINGAR

Föräldrar som väntar barn vill ofta göra allting fint för babyn. Barnets sovrum målas eller tapetseras och man köper en ny säng och nya sängkläder. Ibland kunde det dock vara bättre att nöja sig med gammalt. Kemikalier kan läcka ut ur målade ytor, byggmaterial och textilier särskilt när de är nya.

Om du renoverar eller målar barnrummet är det viktigt att du ventilerar det ordentligt och väntar ett par veckor innan barnet sover i rummet. Från byggmaterial avdunstar alltid olika föreningar till inomhusluften, och därför ska man sörja för tillräcklig ventilation i samband med renoveringar. En del av föreningarna i byggmaterial fastnar lätt på damm. Därför är det särskilt viktigt att torka dammet efter renoveringen. Även vanlig städning främjar kemikaliesäkerheten.

INREDNING I BARNRUMMET:

SKÅP, HYLLOR, GARDINER

I barnrummet ska inredning som byråer och hyllor fästas i väggen. Då faller de inte även om små barn som är ivriga att klättra råkar klänga upp i dem.

Se också till att långa snören och öglor från rullgardiner och persienner inte finns åtkomliga för barn. Långa snören och öglor medför en stryprisk för små barn. Placera möblerna så att små barn inte kommer åt persiennsnören. Vanliga gardiner är ett säkrare alternativ för mörkläggning av barnrum.

SKÖTBORD

En av de vanligaste olyckorna som inträffar för bebisar är att de faller ner från skötbordet. Lämna aldrig babyn oövervakad på skötbordet ens för en kort stund. Välj helst ett skötbord med höjda kanter och utrymme för olika redskap så att de finns inom räckhåll. Du kan också skaffa en sele till skötbordet vid behov. Selen kan emellertid också orsaka farliga situationer, som stryprisk, om babyn lämnas oövervakad i selen eller om man leker med selen.

FÖRVARINGSLÅDOR

Det lönar sig inte att välja första bästa förvaringslåda för leksaker och andra föremål som är intressanta för barn. En säker, stor förvaringslåda för leksaker har öppna sidor (t.ex. av nättyg) och inga tunga delar, som ett trälock. Tung lock medför skade- och kvävningsrisk för små barn. Locket kan till exempel falla på barnets huvud eller hals. Barnet kan också gömma sig i en stor låda och orkar kanske inte öppna locket inifrån.

GÅSTOLAR

Gåstolar (eng. baby walking frame) orsakar faror som babyn ännu inte annars skulle bli utsatt för, eftersom babyn kan röra sig snabbare med hjälp av gåstolen och kan bättre nå upp till bl.a. bord och olika föremål.

Ett barn i en gåstol kan få allvarliga huvudskador om barnet faller med stolen i trappan eller slår huvudet mot till exempel en bordskant. Om du använder en gåstol ska du försäkra dig om att stolen är försedd med en mekanism som stoppar gåstolen på trappavsatsen så att stolen inte faller ner för trapporna. Olyckor inträffar också på grund av att gåstolen skapar en falsk känsla av trygghet. Babyn är inte säker även om han eller hon själv inte kommer bort från gåstolen. Lämna inte babyn i gåstolen utan uppsikt!

SOV GOTT

BABYSÄNG

Välj en stadig säng eller vagg med en tätt sittande madrass av rätt storlek som sovplats för babyn. En stor springa mellan en alltför liten madrass och sängkanten kan medföra kvävningsrisk för en liten baby som inte kan svänga sig eller hålla upp huvudet. Babyn kan av misstag svänga sig i sängen så att ansiktet eller huvudet blir i kläm mellan madrassen och kanten.

Det är värt att satsa på säkerhet i stället för estetik vid val av babysäng. Sängen får inte ha utstickande delar som barnet kan fastna i med kläderna i till exempel gavlarna. Kontrollera också att sängkanterna är ordentligt fästa. Öppningar som medför kvävningsrisk kan uppstå mellan sängramen och kanter som lossnar.

I EN SÄKER SÄNG FINNS INGENTING ÖVERFLÖDIGT

- Det är säkrast för barnet att sova i sin säng då det inte finns något överflödigt i den.
- Se till att babyns säng inte har ett för tjockt och varmt täcke, sovsäck, kudde eller stora mjukisdjur som kan medföra kvävningsrisk eller göra det för varmt för babyn.
- Det rekommenderas inte heller att man placerar föremål som förhindrar babyn att svänga sig, eftersom de kan medföra kvävningsrisk.

Det får inte finnas några ledningar nära sängen. Ledningarna ska monteras fast i väggen så att inga öglor uppstår när barnet drar i ledningen. Detta gäller även babylarm.

TVÄTTA SÄNGKLÄDER FÖRE ANVÄNDNING

Det är bra att tvätta nya underlakan, påslakan och örngott före användning. Nya textilier kan innehålla rester av kemikalier som används vid tillverkningen av tyget eller som används för att förhindra att tyget möglar eller blir skrynkligt under transport.

Kontrollera också att sängkläder, spjälkskydd och kläder, till exempel sovposar, inte har långa snören som medför kvävningrisk.

VÄDRA NYA MADRASSER

Vid tillverkningen av skumgummimadrasser kan även farliga kemikalier användas. Dessa borde dock inte förekomma i färdiga madrasser. För säkerhets skull lönar det sig att vädra nya madrasser före användning. Av hygieniskäl är det bra att skydda madrassen med till exempel en bäddmadrass som är lätt att tvätta.

BABYN VÄXER OCH SÄNGEN FÖLJER EFTER

När babyen kan stå upp med hjälp av ett stöd är det dags att ta bort spjälkskyddet från sängen. På så sätt kan babyen inte klättra upp på sängkanten och av misstag falla ned. För att förhindra fallolyckor ska spjälksängen bytas ut mot en vanlig barnsäng när barnet lär sig klättra upp på sängkanten. I allmänhet när barnet detta utvecklingskede senast vid cirka två års ålder.

BABYHÄNGMATTOR

För att förebygga kvävningriskerna och risken att fastna får det inte finnas springor i hängmattan där babyens armar, ben eller huvud kan fastna. Lämna inte babyen utan uppsikt i babyhängmattan ens om babyen är iklädd selen. Det rekommenderas att inte använda babyhängmattor eller motsvarande under natten.

Det rekommenderas att inte fästa babyhängmattor med karbinhakar som kan lossna och orsaka skador om hängmattan faller medan babyen ligger i den. Ett säkert sätt är att fästa hängmattan med s.k. trapetskrokar. Fästmetoden bör väljas enligt fästunderlagets material. Karbinhakar eller motsvarande får inte hängas i dekorationslisterna vid dörrar! Kontrollera alltid att tillräckliga instruktioner för säker montering av babyhängmattan medföljer.

I FAMILJESÄNG

När babyen sover i samma säng med föräldrarna och/eller syskonen (s.k. familjesäng), ska man säkerställa att det inte blir en springa mellan madrassen och väggen. Babyen kan till exempel svänga sig i sängen så att ansiktet hamnar i springan mellan sängen och väggen. Även armar och ben kan fastna i springorna, vilket kan orsaka till exempel störningar i blodomloppet. Babyen kan också få för varmt. Reservera ett eget täcke för babyen. Säkerställ att babyen inte åker för djupt ner i de vuxnas säng.

KLÄDSEL

KLÄDER OCH ANDRA TEXTILIER

En bra grundregel är att tvätta alla nya kläder som bärs mot huden före användning. Kemikalier kan användas vid till exempel färgning av textilierna, för ökad brandsäkerhet eller för att förbättra andra egenskaper hos produkten. Ofta tillsätts kemikalier också för att kläderna inte ska bli skrynkliga eller skadas av fukt under transport.

Om du vet att ditt barn är allergiskt mot ett visst ämne, ska du kontrollera i innehållsdeklarationen att tvättmedlet eller sköljmedlet inte innehåller detta ämne.

Nitar, dragkedjor, spännen och andra metall detaljer på kläderna kan innehålla nickel. Långvarig kontakt med nickel kan ge allergi.

Det finns gränsvärden för hur mycket nickel som en metall detalj får ge ifrån sig, men om tillverkaren inte följer lagstiftningen kan detaljerna innehålla mer nickel än vad som är tillåtet.

Även användningen av krom, formaldehyd och azofärgämnen i kläder har begränsats i lagstiftningen, eftersom de kan orsaka till exempel allergiska reaktioner.

Det är bra att tvätta nya kläder och textilier som ska bäras mot huden före användning.

SNÖREN RUNT HALSHÅLET ÄR FÖRBJUDNA I BARNKLÄDER

I kläder för små barn (storlekar upp till 134 cm samt kläder avsedda för barn under 7 år) får det inte finnas snören kring huvan och halshålet, eftersom de medför kvävningrisk och risk för att fastna. Kläderna kan fastna i till exempel klätterställningar eller träd. Även snören som knyts bakom nacken är förbjudna. Ofta kan man själv klippa loss snörena innan kläderna ges till barnet.

Tips: Lär barnet att ta av sig cykelhjälmen alltid när han eller hon stiger av cykeln. I Finland har det inträffat olyckor där barnet har fastnat med cykelhjälmen i klätterställningar.

SKOR

Skor av plast och plastdelar i skor kan innehålla ftalater. Skor kan också innehålla krom eller mögelmedel som kan ge allergiska reaktioner. Till exempel är dimetylfumarat (DMF) ett sådant mögelmedel och användningen har begränsats inom EU.

SMYCKEN

Smycken och andra metallföremål kan innehålla nickel och andra tungmetaller, till exempel bly eller kadmium, som är skadliga för hälsan. Användningen av dessa kemikalier i smycken begränsas genom lagstiftning. Begränsningen gäller alla smycken (smycken, bijouterier och hårdekorationer). Trots begränsningarna kan det finnas förbjudna ämnen i smycken. Säkerställ hos försäljaren om smycket kan innehålla nickel eller andra metaller som kan ge allergier.

SCHAMPON, TVÅLAR OCH SKUMBAD

Schampon, tvålar och skumbad innehåller tensider. Tensiderna med sina speciella kemiska egenskaper gör själva tvättjobbet när man tvättar, men de torkar samtidigt ut huden. Ofta tillsätts färgämnen, parfym och konserveringsmedel i produkterna. En del av dessa tillsatser kan ge allergier. Därför ska alla kosmetiska preparat ha en innehållsdeklaration. Den gör det möjligt för användarna att undvika ämnen som de är känsliga för. Det enklaste sättet att minska riskerna är att snåla på mängden och att välja milda, parfymfria produkter. När barnet är mycket litet kan man överväga om tvål och schampo överhuvudtaget behövs.

Till exempel i samband med magsjuka kan det ibland vara bra att barn använder desinficerande handskölj under en vuxen persons uppsikt, men för normal, daglig rengöring räcker det med vanlig tvål.

VÅTSEVETTER

Våtsevetter kan verka praktiska vid blöjbyte. De innehåller dock i allmänhet parfym och konserveringsmedel som det är onödigt att utsätta barnen för. Välj parfymfria alternativ och se dem som en räddare i nöden, inte som ett dagligt hjälpmedel.

HUDKRÄMER

Om barnets hud är torr ska den smörjas in. De flesta hudkrämer innehåller parfym och konserveringsmedel.

ÖVERVAKA ALLTID BARN I BADSTOL

- En badstol som används i badkar ska fästas tillräckligt stadigt i badkarets botten för att stolen ska vara säker. Placera badstolen tillräckligt långt bort från kranen så att babyn inte kan röra vid kranen. Hett vatten bränner.
- Badstolar lämpar sig inte för alldeles små bebisar. Babyn ska vara tillräckligt stor för att kunna sitta stadigt i stolen.
- En baby i en badstol kräver ständig uppsikt av föräldern. Barnet får inte lämnas ensamt ens under ett kort telefonsamtal. När föräldern är borta kan badstolen falla. Babyn kan också stiga upp från stolen och falla.
- Det är klokt att tänka efter som badstolen verkligen är nödvändig, eftersom den kan medföra fara och används endast under en kort tid.

De kan ge allergi, men å andra sidan är det svårt att hitta hudkrämer som är helt fria från konserveringsmedel. De kan också lättare bli dåliga än andra krämer. Kontrollera alltid i innehållsdeklarationen att produkten inte innehåller ämnen som du vet att barnet är allergiskt mot.

MÅLTIDER FÖR BEBISAR OCH BARN I LEKÅLDERN

BARNMATSTOLAR

När barnet sitter i barnmatstol ska du övervaka honom eller henne för att förebygga olyckor.

Det är klokt att fästa vikt vid att stolen är stadig när du väljer barnmatstol. Barnmatstolen ska kunna hindra småbarn från att röra sig och syskon från att klättra. Håll barnmatstolen så nära bordet att barnet inte kan välta stolen genom att skjuta mot bordet med fötterna. Skaffa vid behov en sele till barnmatstolen. Selen kan också orsaka farliga situationer om den används utan uppsikt eller om barnet leker med den.

Beakta särskilt infästningen av stolar som ska fästas vid bordet eller vid en vuxen persons stol

PLASTFÖRPACKNINGAR OCH NAPPFLASKOR

Undvik att värma välling och barnmat i plastförpackningar och plastflaskor som inte är avsedda för ändamålet. Förvara helst maten i ett glaskärl.

Bisfenol A, som misstänks vara skadlig för fortplantningen, får sedan 2011 inte längre användas i nappflaskor inom EU. Du hittar mer information på Livsmedelssäkerhetsverket Eviras webbplats.

RESTER AV VÄXTSKYDDSMEDEL I MAT

Enligt en undersökning som genomförts av Livsmedelssäkerhetsverket Evira, Institutet för hälsa och välfärd THL och Tulllaboratoriet var mängden växtskyddsmedel i livsmedel som importerats till EU från länder utanför EU betydande vad gäller exponering.

Med hjälp av en mångsidig kost och genom att gynna livsmedel som produceras inom EU är det möjligt att minska exponeringen för växtskyddsmedel. Konsumtionen av frukt och grönsaker i Finland är bland de minsta i OECD-länderna. Det lönar sig att äta mer grönsaker – och det är tryggt att göra det.

Livsmedelssäkerhetsverket Evira har gett rekommendationer om begränsad användning av vissa livsmedel (till exempel Östersjöfisk, köttprodukter) för barn. Du hittar information om näringsrekommendationerna på Eviras webbplats www.evira.fi/portal/se/.

Hänvisningar:

OECD Health Statistics 2013 "<http://www.oecd.org/els/health-systems/oecdhealthdata.htm>"

Exposition av växtskyddsmedel via maten - en kumulativ riskvärdering. Eviras undersökningar 3/2010
<http://www.evira.fi/portal/fi/tietoa+evirasta/julkaisut/?a=view&productId=234>

LESAKER ÄR EN PRODUKTGRUPP med särskilda krav på säkerheten. Gamla leksaker kan innehålla farliga ämnen som inte längre får användas vid nyproduktion.

Kom ihåg-lista för dem som köper leksaker

- Försäkra dig om att förpackningspåskriften och bruksanvisningarna finns på finska och svenska.
- Mjuka djur och dockor ska tåla tvätt.
- Kontrollera att hjul och andra delar på leksaksbilar är ordentligt fastsatta.
- Släng tunna plastförpackningar innan barn får tag på dem.
- Var försiktig med små föremål som finns inuti chokladägg. De kan medföra kvävningrisk.
- Undvik leksaker med högt ljud. Pistoler och viselpipor kan skada hörseln.
- Undvik leksaker av hårdplast som lätt går sönder. Leksaker för barn under 3 år ska vara särskilt starka – de ska tåla slag och kast utan att gå sönder.
- Var försiktig med plastetiketter och pålimmade detaljer på skullror. De är ofta lätta att få loss.
- Ge inte små barn leksaker med små, starka magneter. Till exempel gamla magnetiska byggsatser kan innehålla alltför starka magnetiska delar som barn kan svälja. Enligt nuvarande krav ska leksaksdelar med starka magneter vara så stora att barn inte kan svälja dem.
- Känn på leksaken. Farligt innehåll (bl.a. plastpärlor) har ofta ett knastrande ljud eller de kan kännas grynaktiga. Fråga försäljaren vad innehållet består av.
- Var särskilt noggrann om du köper leksaker på en marknad eller andra tillfälliga försäljningsställen.
- Om du misstänker att leksaken inte är säker, ska du först fråga försäljaren. Om du misstänker att produkten orsakar fara kan du också göra en anmälan till Tukes (www.tukes.fi).

LEKSAKERNAS VÄRLD

PLASTLESAKER

Plastleksaker blir en del av barnets liv redan i småbarns-åldern. Babysar tycker om att suga och tugga på tuggleksaker och andra mjuka leksaker av plast. Många leksaker är tillverkade av plast som innehåller stabiliserande och mjukgörande medel. Vissa av dessa medel kan vara skadliga för hälsan och miljön.

Ftalater förekommer allmänt i vår livsmiljö och används ofta för att göra PVC-plast (polyvinylklorid) mjuk. I leksaker och barnvårdsprodukter har halterna av tre ftalater, DEHP, DBP och BBP, begränsats på grund av den fara som de utgör för fortplantningen. Av försiktighetsskäl är även användningen av ftalaterna DINP, DIDP och DNOP begränsad i leksaker och barnvårdsprodukter som kan sättas i munnen. Med barnvårdsprodukter avses produkter som är avsedda att underlätta barns sömn, barns avslappning, barns hygien, matning av barn eller barns sugning.

Det är bra att vara medveten om att skadliga ftalater är förbjudna endast i leksaker och vissa barnvårdsprodukter. De kan alltså finnas i andra plastprodukter.

KRITOR, PENNOR, VATTENFÄRGER, LIM

Barn ska kunna rita, måla och klistra utan att detta medför hälsorisk. De flesta färger och lim som är avsedda för barn är vattenbaserade. Även vattenbaserade produkter kan innehålla allergiframkallande konserveringsmedel.

Trots detta är vattenbaserade produkter säkrare än lösningsmedelsbaserade produkter, eftersom man vet att en del lösningsmedel har en skadlig inverkan på nervsystemet.

Oljefärger kan innehålla giftiga färgämnen eller kräva lösningsmedel och lämpar sig därför inte för barn. Akrylfärger är ett bättre alternativ för lite större barn som vill måla "på riktigt".

SMINK OCH ANSIKTSFÄRGER

Innehållsdeklaration ska finnas på all kosmetika för att användarna ska kunna undvika ämnen som de är känsliga för. Barnsmink och färger avsedda för ansiktsmålning förknippas med risken att bli allergisk för ämnen som ingår i dem.

Sminkprodukter för barn är ibland dåligt märkta och saknar innehållsförteckning.

Köp inte produkter som saknar en innehållsdeklaration som anger produktens innehåll. Barnsmink samt smink för dockor ska uppfylla kraven för både leksaker och säkerhetskraven för kosmetiska produkter.

DEHP = bis(2-etylhexyl)ftalat, DBP = dibutylftalat, BBP = benzylbutylftalat, DINP = diisononylftalat, DIDP = diisodekylftalat, DNOP = di-n-oktylftalat

TILLFÄLLIGA TATUERINGAR

Det kan vara lockande med tillfälliga tatueringar som målas eller limmas direkt på huden. Sådana erbjuds ofta utomlands, men även på marknader och festivaler i Finland. Det är klokt att förhålla sig med reservation till dem.

Särskilt svart färg kan innehålla parafenyldiamin som kan vara starkt allergiframkallande. De allergiska besvären uppstår ibland direkt men ibland dröjer det några dagar.

ELEKTRISKA LEKSAKER OCH APPARATER

Datorer och spelkonsoler innehåller i allmänhet flamskyddsmedel för ökad brandsäkerhet. Många flamskyddsmedel är emellertid skadliga för både hälsan och miljön. Apparaterna kan bland annat ge ifrån sig små mängder flamskyddsmedel när de används. Risken är störst när apparaterna är nya.

Bestämmelser om el- och elektronikprodukter infördes inom EU år 2006. I bestämmelserna begränsas användningen av bly, kvicksilver, kadmium, sexvärt krom samt flamskyddsmedlen polybromerade bifenylter (PBB) och polybromerade difenyletrar (PBDE). Dessa bestämmelser gäller även leksaker med mindre elektriska funktioner, till exempel blinkande led-ljus.

Låt aldrig barnet skruva upp en elektrisk apparat. Elektriska apparater kan innehålla små delar, vassa kanter eller till och med spänningsförande komponenter, vilka orsakar fara även om strömmen inte är inkopplad.

LESAKER SOM BLINKAR OCH LÅTER

Många leksaker innehåller batterier som gör att de kan blinka, tuta eller spela melodier. Om apparaten är batteridriven ska du kontrollera att barnet inte själv lätt kan få loss batteriet ur leksaken. Batterier kan vara farliga om de sväljs.

Vanliga batterier får inte slängas i soporna, eftersom de kan innehålla miljöfarliga metaller. I små föremål, som födelsedagskort, kan det finnas knappcellsbatterier som i allmänhet innehåller kvicksilver. Om batteriet innehåller kvicksilver ska detta anges på batteriet eller förpackningen.

Innan du för leksaken till EE-insamlingen ska du först ta loss batteriet och föra det till batteriinsamlingen. Om det inte går att få loss batteriet kan hela leksaken föras till EE-insamlingen.

VÄTSKEFYLLDA SAKER

Vätskefyllda prydnadssaker avsedda att ge ljus- och färg effekter när vätskorna blandas, som lavalampor, kan innehålla mineralolja. Om dessa föremål går sönder och barn får i sig innehållet, kan vätskan komma i lungorna och kan då orsaka kemisk lunginflammation. Lampolja ska ovillkorligen förvaras oåtkomligt för barn. Vätskor inuti lysstavar som lyser i mörkret kan innehålla skadliga ämnen och man ska inte tugga på dem.

PARFYMERADE LEKSAKER

Parfymade leksaker kan ge ifrån sig allergiframkallande ämnen. Användningen av vissa allergiframkallande parfymämnen förbjöds i leksaker år 2013 och många parfymämnen ska namnges på förpackningen.

LEKSAKERNAS VÄRLD

MODELLERA, LEKMASSA OCH SKÄMTSLEM

Modellera och lekmassor består ofta av plast. Om modellen är avsedd för barnlekar, är begränsningarna för kemikalier strängare. Skämtslem är däremot ofta avsedda för vuxna, och därför omfattas de inte av lika stränga begränsningar vad gäller tungmetaller som leksaker. Av denna anledning är det klokt att låta barnet leka med endast modellera, lekmassa och skämtslem som är avsedda för barn. Vuxna har till uppgift att övervaka att barnens lekar är säkra och att bruksanvisningarna följs.

BYGGSATSER

Byggsatser för bilar, flygplan och båtar är avsedda för äldre barn. Följ alltid åldersgränsen för leksakerna: små delar i byggsatser är farliga för små barn. Om en byggsats säljs som en leksak, får lim och målarfärger inte innehålla farliga lösningsmedel. Byggsatser för över 14-åringar omfattas inte av de stränga kraven för leksaker.

Ge inte barnet elektriska apparater som de kan skruva upp och ta isär. De kan innehålla skadliga ämnen.

BABY I BARNVAGN

Vid användningen av barnvagnar, liksom alla andra barnvårdsprodukter är det viktigt att läsa bruksanvisningen och följa den.

Lämna inte baby i barnvagnen utan uppsikt. En baby som sover dagssömn i barnvagnen ska vara inom hör- och avståndhåll. Babylarm är ett bra hjälpmedel, men räcker inte till att övervaka baby. Lås alltid vagnens bromsar, även om det bara är för en kort stund.

Undvik tjocka täcken och kuddar i vagnen. De kan öka kvävningrisken om de täcker babys ansikte. För att förebygga kvävningrisken ska du också säkerställa att baby inte åker för långt ner i vagnen, under säkerhetsbågen eller inuti sovsäcken.

Ta alltid hänsyn till vädret. Särskilt när vädret blir varmare ska föräldrarna se till att baby inte får för varmt i vagnen. Temperaturen ökar snabbt i vagnen om den lämnas på en solig plats. Täcken, sovsäckar och andra värmande föremål gör att vagnen lätt blir för varm. Ta även hänsyn till snö som faller från taket och andra motsvarande risker.

Lämna inte vagnen på ett ställe där den kan röra på sig eller falla på grund av till exempel hård vind, ojämnt underlag eller om bromsarna sviker.

Sluta använda barnvagnens liggvagnsdel utan sele när baby börjar röra sig, till exempel svänga sig eller stiga upp i knästående. När barnvagnens vagn del eller vagnen används utan liggvagnsdel ska du placera baby i vagnens sele. I vissa vagnar kan selen trädas genom hålen i botten på liggvagnsdelen, och då kan selen även användas tillsammans med liggvagnsdelen.

I BÄRSJAL OCH BÄRSELE

Om du använder bärsjal ska du säkerställa att baby är i rätt ställning så att lufttillförseln inte äventyras. Baby ska vara på bröstet och inte till exempel glida mot armhålan.

Om du använder en vanlig bärsjale och inte en ergonomisk, ska du hålla barnet i selen under högst 15-20 minuter åt gången. I en vanlig bärsjale hänger babys ben rakt nedåt och inte i grodställning som i en ergonomisk bärsjale. En alltför lång tid i en vanlig bärsjale kan äventyra blodtillförseln till benen.

När du köper bärsjale ska du se till att hålen som är avsedda för benen inte är för stora. På så sätt faller baby inte bort från bärselen. Kom också ihåg att en liten baby behöver ett ordentligt stöd för nacken.

När det är halt är en barnvagn ett säkrare alternativ än bärsjalar och bärselar. När det är soligt ska du komma ihåg att skydda barnet helt mot solen.

SANDLÅDOR AV TRÄ OCH TRÄKONSTRUKTIONER PÅ LEKPLATSER

På lekplatser är en del av konstruktionerna, som klätterställningar, sandlådor och bänkar, ofta tillverkade av trä. I allmänhet är det virke som används för lekredskap impregnerat för att konstruktionen ska vara tillräckligt hållbar. Sådant virke innehåller inte längre arsenik eller krom. Nya impregneringsmedel innehåller i allmänhet koppar eller organiska, metallfria effektiva ämnen.

På den egna gården kan man också bygga en sandlåda av obehandlat trä och vid behov skydda den med till exempel träolja.

Barn ska inte ges impregnerade trästycken att leka med eller låta dem krypa obehindrat på en terrass av impregnerat trä. Även om krypandet inte medför en omedelbar fara för barnet, är det klokt att försöka undvika att barn utsätts för kemikalier alltid när det är möjligt.

MYGG- OCH FÄSTINGMEDEL

Medel mot myggor och fästingar kan innehålla ämnen som irriterar ögonen och huden och överdriven användning kan orsaka förgiftning. Använd medlen så lite som möjligt och se till att barnets kläder täcker kroppen. Applicera medlet endast på ställen som inte kan täckas med kläder. Undvik att applicera medlet runt ögonen och munnen och på

händerna. Barn under tre år ska inte alls använda mygg- och fästingmedel.

I TRÄDGÅRDEN

Kemiska växtskyddsmedel avsedda för bekämpning av ogräs och insekter är ofta skadliga för hälsan och ska därför hanteras mycket försiktigt. Försök sköta trädgården utan kemiska växtskyddsmedel. Om du ändå måste använda medlen, ska du se till att bruksanvisningarna följs och att växtskyddsmedlet förvaras på en säker plats.

I SOLEN

Det är viktigt att skydda barn mot sol, eftersom solens strålar kan bränna barnets känsliga hud. Följden av en upprepad, långvarig exponering kan vara en förhöjd risk för hudcancer i vuxen ålder. I första hand ska barnet skyddas mot solen genom att vistas i skugga och med kläder som inte släpper igenom UV-strålar, till exempel en långärmad dräkt och en hatt. Det är bra att skydda de områden som utsätts för solljus med solkrämer avsedda för barn.

Det är viktigt att applicera tillräckligt mycket solkräm tillräckligt ofta samt efter bad och handdukstorkning. Läs bruksanvisningen och kom ihåg att krämen aldrig ger ett komplett skydd mot solljus. Kläder ger det bästa skyddet.

Det finns många bra sätt att minska riskerna med kemikalier: tänk efter och köp bara det du verkligen behöver, läs förpackningspåskrifterna och bruksanvisningarna – och följ dem! Använd bara den mängd som behövs, förvara kemikalierna i originalförpackningarna oåtkomligt för barn och gör dig av med överflödiga kemikalier på rätt sätt.

I VUXENVÄRLDEN

BARN VILL I ALLMÄNHET VARA MED och hjälpa till med alla de spännande saker som vuxna gör. Många olika slags kemikalier används i hem, trädgårdar och garage. Burkarna med hushållskemikalier, bilvårdsprodukter, bränslen och rengöringsmedel innehåller många ämnen som kan vara farliga.

Kemikalierna kan också vara farliga om de används fel. Det finns många bra sätt att minska riskerna: tänk efter och köp bara det du verkligen behöver, läs förpack-

ningspåskrifterna och bruksanvisningarna – och följ dem! Använd bara den mängd som behövs, förvara kemikalierna i originalförpackningarna oåtkomligt för barn och gör dig av med överflödiga kemikalier på rätt sätt.

Inte ens en förpackning med barnskyddande förslutning garanterar att barnet inte kan öppna den; det tar bara lite längre tid. Om olyckan trots allt är framme och barnet sväljer eller spiller på sig något som kan vara farligt, ska du ringa nödnumret eller Giftinformationscentralen.

Allmänt nödnummer 112 Giftinformationscentralen 09 471 977

VI TVÄTTAR, STÄDAR OCH DISKAR

Det är viktigt att förvara tvättmedelsförpackningar oåtkomligt för små barn. Till exempel är maskindiskmedel i regel irriterande eller frätande. Dessa faror anges med faropiktogram på förpackningen.

Även om det är viktigt med hygien så behöver hemmet inte vara kliniskt rent. Bakteriedödande medel behövs vanligtvis inte.

Propplösare som innehåller natriumhydroxid (lut i vardagsspråk) är starkt frätande och behövs i regel inte hemma. Stopp i avloppet kan öppnas med mekaniska metoder, till exempel en avloppsrensare.

Städa regelbundet, med så milda medel och moderna städredskap som möjligt.

VI MÅLAR, BYGGER OCH REPARERAR

Lacknafta, målarfärger, lack och sprayer som innehåller organiska lösningsmedel ska inte användas i rum där barn vistas. Lägg inte penslar i blöt på ställen där barn kan komma åt dem. Täck dem med ett lock eller en plastpåse.

LAMPOLJOR OCH TÄNDVÄTSKOR

Vissa lampoljor har orsakat olyckor. Om ett barn sväljer en sådan vätska kan den komma i lungorna och då orsaka kemisk lunginflammation. Lampor fyllda med lampolja ska förvaras oåtkomligt för barn, för om barnet råkar svälja bara en liten mängd lampolja eller suga på lampans veke så kan följden vara livshotande lungskador. Idag är det förbjudet att sälja färgade och parfymerade lampoljor.

Även tändvätska för grillen ska förvaras oåtkomligt för barn, eftersom redan en liten mängd svalt tändvätska kan orsaka livshotande lungskador.

BILEN

Bilvårdsprodukter kan vara skadliga för hälsan och ska därför förvaras oåtkomligt för barn. Till exempel ger bensin ifrån sig hälsofarliga ångor, kylarvätska (glykol) är hälsoskadligt, batterisyra är starkt frätande och spolarvätskor kan innehålla giftig metanol. Metanolhaltiga spolarvätskor är bland de få kemikalier som klassificeras som giftiga men som säljs till konsumenter. Redan en liten mängd svalt metanol kan orsaka blindhet eller t.o.m. dödsfall.

ENERGISPARLAMPOR

Energisparlampor och lysrör innehåller kvicksilver. Kviksilver är en metall som är skadlig för nervsystemet. En påslagen energisparlampa innehåller förångat kvicksilver. Om en varm lampa går sönder, ska du öppna fönstret, stänga dörren till rummet och vädra ordentligt. Samla sedan de kalla lampdelarna i ett glaskärl, torka golvet med en fuktig trasa och sätt också trasan i glaskärlet. Skriv på kärlet vad det innehåller och lämna det till ett insamlingsställe för farligt avfall. Använd inte dammsugare, eftersom den sprider kvicksilvret i luften.

HÅRFÄRGNINGSMEDEL

Både permanenta hårfärgningsmedel och toningar innehåller starka kemikalier som kan vara skadliga och ge allergiska reaktioner. Därför rekommenderas de inte för barn under 16 år.

KEMIKALIENS FAROR MEDDELAS med hjälp av symboler. Farosymbolerna med orange botten kommer att ersättas av faropiktogram med röd ram under de närmaste åren. Nedan anges de nya faropiktogrammen och vilka farliga egenskaper som förknippas med dem.

Kemikalier som är akut giftiga vid inandning, hudkontakt och/eller förtäring. Kemikalier försedda med denna symbol kan döda omedelbart.

Kemikalier som orsakar kroniska effekter som cancer, genetiska skador och nedsatt fortplantningsförmåga eller fosterskador. Gäller även kemikalier som orsakar allergi vid inandning, specifik organotocitet och kemisk lunginflammation.

Kemikalier som orsakar hud- och ögonirritation, allergiska hudreaktioner, irritation i luftvägarna, omedelbar giftighet, dåsighet eller omtöckning.
Kemikalier som är farliga för ozonskiktet.

Kemikalier som verkar frätande på huden, ger allvarliga ögonskador eller som är korrosiva för metaller.

Explosiva kemikalier och explosiva föremål.

Kemikalier som är farliga för vattenmiljön.

Brandfarliga vätskor och deras ångor, gaser, aerosoler och fasta ämnen.

Kemikalier (gas, vätska eller fast ämne) som kan orsaka eller medverka till antändning av andra ämnen.

Gaser i tryckbehållare (2 bar eller högre).

ORD OCH BEGREPP

BARNAVÅRDSPRODUKTER

Produkter, som är avsedda att underlätta barns sömn, barns avslappning, barns hygien, matning av barn eller barns sugning.

PBT-ÄMNEN

Långlivade, bioackumulerande och toxiska ämnen. En akronym av orden Persistent, Bioaccumulative and Toxic.

CMR-ÄMNEN

Cancerframkallande, mutagena och reproduktionsstörande ämnen. En akronym av orden Carcinogenic, Mutagenic or Reprotoxic.

ECHA

Europeiska kemikalieverket

KANDIDATLISTAN

EU:s förteckning över ämnen som inger mycket stora betänkligheter. Ämnen kan vara t.ex. CMR- eller PBT-ämnen (se ovan). Kandidatlistan uppdateras regelbundet och är tillgänglig på ECHA:s webbplats.

KEMIKALIER

I denna guide avser termen kemikalier både kemiska ämnen och blandningar av ämnen. Alla ämnen och blandningar är inte farliga. I denna guide tar vi upp sådana ämnen och blandningar som på något sätt kan vara skadliga för hälsan eller miljön.

KOSMETISKA PRODUKTER

Kosmetiska produkter definieras ofta som ämnen eller blandningar avsedda att appliceras på de yttre delarna av människokroppen, tänderna eller slemhinnorna i munnen och vars uteslutande eller huvudsakliga uppgift är att rengöra, ändra doft, ändra utseende, skydda, hålla i skick eller förebygga dålig lukt. Sådana produkter är till exempel smink, tvålar och hudkrämer.

LEKSAKSDIREKTIVET

EU-lagstiftning som fastställer hur leksaker ska märkas och vad de får innehålla. Nya, strängare bestämmelser gällande kemikalier trädde i kraft den 20 juli 2013.

RAPEX

EU:s varningssystem för farliga produkter. I Finland är Säkerhets- och kemikalieverket RAPEX kontaktpunkt. Länkar till RAPEX-systemets webbplats finns på Europeiska kommissionens, Tukes samt Konsument- och konkurrensverkets webbplatser.

REACH

EU:s förordning om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier. En akronym av orden Registration, Evaluation, Authorisation and restriction of CHemicals.

CLP

EU:s förordning om klassificering, märkning och förpackning av kemiska ämnen och blandningar. En akronym av orden Classification, Labelling and Packaging of substances and mixtures.

ROHS-DIREKTIVET

En EU-rättsakt som begränsar användningen av kvicksilver, kadmium, bly, sexvärt krom och flamskyddsmedlen PBB och PBDE i elektrisk och elektronisk utrustning. Gäller från och med den 1 juli 2006.

ÄMNEN SOM INGER MYCKET STORA BETÄNKLIGHETER

Om en vara innehåller mer än 0,1 procent av ett ämne som tagits upp på kandidatlistan har konsumenten rätt att på begäran få information för att möjliggöra säker användning av produkten. Uppgifterna ska tillhandahållas kostnadsfritt inom 45 dagar efter det att begäran mottagits.

VAROR

Den europeiska kemikalielagstiftningen REACH skiljer mellan ämnen, blandningar och varor. En vara definieras som ett föremål vars form eller struktur i större utsträckning än dess kemiska sammansättning bestämmer dess funktion. Varor är till exempel kläder, leksaker och elektronik.

tukes

Säkerhets- och kemikalieverket

HELSINGFORS PB 66 (Semaforbron 12 B) 00521 Helsingfors

TAMMERFORS Kalevantie 2, 33100 Tammerfors

ROVANIEMI Valtakatu 2, 96100 Rovaniemi

TELEFON 029 5052 000 | www.tukes.fi

Ytterligare information:

[**www.tukes.fi/sv**](http://www.tukes.fi/sv)

Säkerhet i barnvårdsprodukter och leksaker:

[**www.tukes.fi/konsumentsakerhet**](http://www.tukes.fi/konsumentsakerhet)

Kemikalier:

[**www.tukes.fi/sv/For-konsumenter**](http://www.tukes.fi/sv/For-konsumenter)

Eurosafe Child Product Safety Guide

www.childsafetyeurope.org/archives/news/2013/dec-05-product-safety.html

US Consumer Product Safety Commission

www.cpsc.gov

Information om att förebygga olyckor finns på Institutet för hälsa och välfärd THL:s webbplats på

www.thl.fi/tapaturmat

Miljömärken

I Finland förvaltar Motiva både det nordiska miljömärket (Svanenmärket) samt EU-miljömärket

www.joutsenmerkki.fi